

Foundation Musick's Monument

Het Haf 19

3823 TP Amersfoort

The Netherlands

www.musicksmonument.nl

Amersfoort 17-10-2014

Hierbij het artikel in Trouw - 16 oktober 2014 - over het nieuwe boek van Thera Coppens:
Suzanne en Édouard Manet - De liefde van een Hollandse pianiste en een Parijse schilder.

Het boek is te [bestellen](http://bol.com) bij **bol.com**

De Stichting Musick's Monument heeft een film gemaakt over de zangeres-pianiste Suzanne Manet met de sopraan/pianiste Paula Bär-Giese. Zij zingt en speelt muziek die in het leven van Suzanne en Édouard een rol gespeeld heeft. Paula Bär-Giese begeleidt zichzelf daarbij op piano, wat in die tijd gebruikelijk was.

De film is te zien met Apple QuickTime : [MADAME ÉDOUARD MANET - Suzanne Leenhoff](#)
of anders op YouTube :

[MADAME ÉDOUARD MANET concert program - Paula Bär-Giese soprano & pianist - YouTube](#)

Een van de grootste Franse schilders, Edouard Manet, had een Nederlandse echtgenote, Suzanne Leenhoff. Thera Coppens schreef een biografie over deze even onbekende als getalenteerde pianiste. Met een grote ontdekking: Suzannes zoon Léon was zeker geen kind van Manet.

INTERVIEW Kleis Jager, Parijs

Het geheim van Madame Edouard Manet

Edouard en Suzanne. Voor Thera Coppens is het bijna familie geworden, zo lijkt het, als ze over haar onderwerp vertelt. Jaren hebben ze haar vergezeld bij haar zoektocht die haar onder andere in Zaltbommel, Parijs en New York bracht. In de Morgan Library, waar de correspondentie van Manet wordt bewaard, werd Coppens overmand door emoties toen zij een brief van Edouard aan Suzanne uit 1870 openvouwde.

"Frankrijk was op dat moment in oorlog met Duitsland en Manet stuurde zijn vrouw, haar zoon Léon en zijn moeder naar een dorpje aan de voet van de Pyreneeën om aan het geweld te ontkomen. Zelf nam hij deel aan de verdediging van Parijs dat werd geteisterd door hongersnood, ziekte en bombardementen. Zijn brieven werden per luchtballon over de Duitse linies heen naar het zuiden vervoerd. Edouard hing overal in huis foto's van Suzanne op omdat hij haar zo miste. Hij raadde haar aan veel piano te spelen; muziek hield haar overleefd. Al die dingen beschrijft hij, en dan mag ik dat 142 jaar later in mijn handen houden en lezen."

Toen Coppens in Parijs de Saint-Eustache bezocht, voelde het alsof ze naast haar stonden. "In deze kerk zijn op het koor drie wanden vol geschilderd door de leermeester van Manet, Thomas Couture. Dat was een man die Manet kleineerde. Verblind door zijn eigen middelmatigheid zag hij niet hoe geniaal de leerling

was." Pas na de dood van Couture groeide Manet uit tot de 'Franse Rembrandt', de waarde van zijn werk is nauwelijks nog in geld uit te drukken. Maar dat hij een Nederlandse vrouw had kreeg nooit veel aandacht in de vele biografieën en in de studies die aan zijn oeuvre zijn gewijd.

De historica ontdekte Suzanne toen zij een boekje las over een bezoek van Frans Liszt aan Zaltbommel. Zij werkte toen aan een biografie

van Sophie Van Saksen Weimar Eisenach die bevriend was met Liszt. Liszt voer in 1842 over de Waal, op weg van Weimar naar Den Haag waar hij zou optreden voor de koninklijke familie. Hij hoorde het spel van de beiaardier vanaf de boot en vond het zo bijzonder dat hij liet aanleggen. Hij beklom de torentrap van de Gasthuiskapel, op zoek naar de artiest. Het was Carolus Leenhoff. Hij nodigde Liszt thuis uit, waar hij zijn dochter Suzanne een stukje op de

piano liet voorspelen. De pianovirtuoos was enthousiast over haar talent en raadde het kind aan later in Parijs te gaan studeren. "Lange tijd is gedacht dat deze ontmoeting een legende was, dat Liszt nooit in Zaltbommel is geweest. Maar verschillende bronnen bevestigen dat het is echt gebeurd."

Suzanne ging in 1847 – toen er door een aardappelziekte sprake was van een ernstig voedselgebrek – met haar moeder, twee zussen en drie broertjes naar Parijs. Ze trokken in bij hun grootmoeder die leefde van een Frans soldatenpensioen omdat haar echtgenoot had gevochten in Napoleons Grande Armée. Suzanne voegde zich bij het leger van 20.000 pianoleraars die de lichtstad in die tijd telde om de kinderen van de geboede burgerij van een muzikale opvoeding te verzekeren.

Zo kwam zij bij de familie Manet over de vloer, waar zij de twee broers van Edouard les gaf. Zijn strenge vader eiste van hem dat hij jurist zou worden of anderszins marineofficier. Van een liefdesrelatie was nog geen sprake. Suzanne raakte eerst zwanger van een musicus die de benen nam voordat de vonk tussen Edouard en haar oversprong.

Peetvader

Edouard was niet alleen een non-conformist in zijn werk, maar ook in zijn leven. Bij de doop stond hij als peetvader met de zoon van Suzanne in zijn armen. Hij voedde de kleine Léon Edouard Koella op alsof het zijn eigen kind

Een grote vernieuwer

Edouard Manet (1832-1883) geldt als een van de grote vernieuwers in de schilderkunst. Hij markeert de overgang van het academisme met zijn vaste Bijbelse en mythologische thema's naar het meer persoonlijke impressionisme. Werken als 'L'Olympia' en 'Le déjeuner sur l'herbe' worden nu gerekend tot hoogtepunten in de kunstgeschiedenis, maar tijdens zijn leven kreeg Manet weinig waardering. Le déjeuner sur l'herbe veroorzaakte in 1865 een schandaal op een expositie van kunstenaars die niet welkom waren op de officiële Salon de Paris. Het doek toont een prostitutie samen met twee artistiek geklede jongemannen.

Zelfportret met palet (1879)

'La lecture' (1865), Léon, de zoon van de vrouw van Manet, Suzanne Leenhoff, staat rechts achter Suzanne op het doek. FOTO: LEEMAGE/CORBIS, HOLLANDE HOOGTE

was. Wat zeker niet wilde zeggen dat hij er open over was: tien jaar lang hield hij Suzanne verborgen, zelfs voor intieme vrienden als de dichter Charles Baudelaire.

Suzanne woonde met haar kind bij haar oma. "Zijn vooraanstaande vader zou hem zeker ont-ervan als hij er achter kwam: zijn oudste zoon met een gevallen vrouw, dat kon natuurlijk niet. Na het overlijden van Edouards vader Auguste (hij leed aan syfilis) konden Edouard en Suzanne eindelijk aan een huwelijk denken."

Ze trouwden in 1863 in Zaltbommel, om de gevoelens van de familie Manet in Frankrijk te sparen. De Leenhoff-clan telde meerdere kunstenaars die allemaal succes hadden, waaronder Suzannes broer Ferdinand Leenhoff en haar zwager de beeldhouwer Joseph Mezzara. "Manet was in de familie dat rare kunstenaar-tje dat niets presteerde. Maar Ferdinand zou la-ter alleen beroemd worden omdat hij in het gras ligt naast een naaktmodel – op een van Manets meesterwerken: 'Le déjeuner sur l'her-be:'."

Coppens corrigeert het beeld van Suzanne, die een succesvol pianiste en zangeres werd, op meer punten. "Madame Edouard Manet zou een onaangename vrouw zijn waar Manet ei-genlijk niet van hield. Dat verhaal komt vooral van de schilders Berthe Morisot die jaloers was op de stevige Nederlandse die ze altijd 'die dikke Suzanne' noemde. Suzanne hield iedere donderdag salon waar ze artiesten als Monet, Renoir, Degas, Zola en Verlaine ontving. De

componist Chabrier droeg een Impromptu aan haar op. De Banville en Mallarmé vereeuw-igden haar in gedichten. Het is een wonder dat die goedmoedige Suzanne aardig bleef tegen Berthe Morisot, die uiteindelijk met een broer van Edouard zou trouwen. Suzanne prees haar schilderijen en bij een bezoek aan Nederland nam zij een trommel-tje Haagse koekjes voor haar mee."

Rare naam

Maar de belangrijkste ontdekking van Coppens is dat Manet-kenners altijd ten onrechte heb-ben aangenomen dat Léon een zoon was van Edouard Manet. "Er zijn twee partijen: volgens de ene was Edouard de vader, maar probeerde de familie Manet deze schande te verhullen, volgens de andere lezing zou Edouards vader Auguste, rechter bij de Hoge Raad, het kind bij de pianolerares van zijn zoons hebben ver-werkt. Toen het kind werd geboren deed ieder-een alsof Suzannes moeder, toen 44, het op de wereld had gezet. Léon ging door voor Suzan-nes jongste broertje."

Vreemd dat nooit iemand eerder goed naar de geboortakte heeft gezocht, verzucht Cop-pens. "Daarin staat achter p'ère duidelijke: 'Ko-ëlla artiste musicien'. "Geen enkele biografie nam die rare naam serieus. Men wong zich in de laatste bochten om de naam Koëlla te ver-klaren. In een Britse wetenschappelijke publi-catie staat dat Koëlla een transcriptie is van het Hollandse woord koele, dat in het Engels cole

Iedereen deed alsof Suzannes moeder het kind op de wereld had gezet. Léon ging door voor Suzannes broertje.

is. Onzin natuurlijk. Maar ik stuitte op een an-tiek krantenartikel over de 'vier muzikale won-derkinderen Koëlla'. Die maakten in de negen-tiende eeuw furor in heel Europa als zang- en viooltalenten, onder leiding van een tirannieke vader. In 1835 traden ze op in Nederland. Min-stens twee van de vier broers Koëlla kregen la-ter les in Parijs van de fameuze Pierre Baillot. Ze werden beroepsmusici. Een van hen moet de vader van Léon zijn geweest."

Edouard en Suzanne kregen nooit kinderen, tot hun grote verdriet. Edouard leed aan syfilis, net als zijn vader, zijn vriend Baudelaire en zo-veel anderen. Mogelijk liep hij het op in Rio de Janeiro, waar hij als jongeman tijdens zijn kor-te carrière bij de marine aan wal ging. Maar hij

kan ook later ziek zijn geworden, er waren meer vrouwen in zijn leven zoals de beeldscho-ne Méry Laurent."

Na de Frans-Duitse oorlog beleefden Edouard en Suzanne samen nog een paar gelukkige weken in Venetië. Suzanne heeft daar voor hem Schumann gespeeld op een platte schuit bij de Brug der Zuchten. Bij terugkeer in Parijs herkende Suzanne bij Edouard de symptomen van syfilis, dat eerst het bloed, dan de zenuwen en dan de hersenen aantast. Zelf besefte Manet niet hoe ziek hij was. In 1883 stierf hij in de ar-men van Léon, nadat zijn been moest worden geamputeerd."

In 1900 ging Suzanne naar de notaris om of-ficieel vast te leggen dat Léon haar zoon was en niet haar jongere broer. "Suzanne heeft al-tijd gestreden voor de erkenning van het werk van haar man en moest met Léon van weinig rondkomen. Léon had geen artistieke aanleg of ambities. Hij werkte al jong op een bank en be-gon een drukkerij. Hij probeerde ook werk van Edouard te verkopen. Suzanne maakte zich er lang zorgen over dat haar zoon niet trouwde, maar dat deed hij uiteindelijk wel. Met een gescheiden vrouw die een poeder ver-kocht dat de leg bij kippen stimuleerde. Léon stierf kinderloos in 1927."

Manet heeft honderden schilderijen en teke-ningen van Suzanne en Léon gemaakt die in de grootste musea te zien zijn. "Van Suzannes pi-anospel kunnen we niet meer genieten, de klanken stierven weg bij haar dood in 1906."